

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Албул Сергій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент

перший проректор Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Сьогоднішній організованій злочинності сприяють такі глобальні соціально-економічні процеси як урбанізація, міждержавна та міжрегіональна міграція, формування світового інформаційно-культурного простору, а характерним для організованих злочинних угруповань є достатньо високий рівень організованості, стійкі корупційні і міжнародні злочинні зв'язки. Зростання рівня організованості і професіоналізму злочинності, її технічна озброєність, вироблення і зміцнення імунітету злочинного середовища від традиційних засобів і заходів оперативно-розшукової діяльності, розгалужені корупційні зв'язки, сприяє перетворенню злочинних груп у високоорганізовані об'єкти, які мають розвинену інфраструктуру. Суттєве послаблення наступальності у протидії злочинності призводить до підвищення її кількісних показників та якісних змін, створює у злочинців стійке почуття безкарності та підштовхує до вчинення більш тяжких злочинів. Все це ставить перед правоохоронними органами України, насамперед Національною поліцією, нові виклики, адекватні відповіді на які необхідно шукати, у тому числі і з використанням зарубіжного досвіду.

Світова практика правоохоронної діяльності свідчить, що більшість розвинених країн йдуть шляхом чіткого розгалуження процесуальної діяльності та діяльності з отримання, добування, аналітичного оброблення та прогнозування інформації про злочинність, окремі злочини та осіб, що до них причетні [1, с. 11]. При цьому, саме розвідувальна функція оперативно-розшукової діяльності Національної поліції становить сутність циклічного, постійного процесу добування оперативно-розшукової (розвідувальної)

інформації для забезпечення реалізації завдань протидії злочинності. Актуалізація окремого і важливого правоохоронного напрямку – кримінальної розвідки, є очевидною та своєчасною. Якщо раніше забезпеченням безпеки передбачався виключно захист території від зовнішнього нападу, то у теперішній час – включає в себе захист населення від насилля, породженого всередині держави, та й захист самої держави від кримінальних за формою та змістом внутрішніх загроз. Саме цей вектор безпеки стає одним із головних у діяльності правоохоронних органів, а її нормативне забезпечення потребує наукового обґрунтування та вдосконалення.

Говорячи про розвідувальну функцію оперативно-розшукової діяльності Національної поліції, як таку, що має інформаційно-прогностичну сутність, слід зазначити, що завданнями, що вирішуються під час її реалізації вбачаються: добування, аналітична обробка та надання уповноваженим органам державної влади інформації про стан та можливий розвиток злочинності у державі для її використання в законодавчій та правоохоронній діяльності; сприяння здійсненню державної політики України з протидії злочинності; протидія діяльності організованих злочинних угруповань, проникненню їх членів до органів влади та поширення їх впливу на процеси, що відбуваються в державі та суспільстві; запобігання реалізації реальних загроз національним інтересам з боку злочинності, упередження явищ і чинників, що ними викликаються і створюють потенційну загрозу національним інтересам і національній безпеці України; розробка і реалізація заходів із нейтралізації та ліквідації організованих злочинних угруповань; участь у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю, в тому числі з тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю, торгівлею людьми, незаконною міграцією тощо.

На сучасному етапі формування в Україні правової держави дослідження змісту нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері оперативно-розшукової діяльності набуває суттєвого як теоретичного, так і практичного значення. Аналізуючи питання нормативного забезпечення

розвідувальної функції ОРД Національної поліції України, слід відмітити багатомірність ставлення щодо розуміння сутності цього явища у науковому світі, що стало причиною наукових дискусій з цих питань [5, с. 27]. У сучасній вітчизняній науковій думці домінує переконання про віднесення до нормативно-правової основи оперативно-розшукової діяльності виключно законодавчих актів. Цілком прийнятною нам вважається твердження К.В. Антонова, на думку якого джерелами правового регулювання оперативно-розшукової діяльності є тільки законодавчі акти, тому що процес правового регулювання пов'язаний зі збереженням принципу законності, й передбачає перш за все порушення на законодавчому рівні [2, с. 35]. Серед українських науковців існує також погляд про необхідність часткового віднесення до правової основи ОРД і підзаконних нормативних актів, бо тільки їх взаємопов'язана сукупність і визначає правову основу оперативно-розшукової діяльності. Ми вважаємо, що такий підхід суперечить принципам і суті правової держави, тому що відомчі нормативні акти здійснюють лише тлумачення норм, які існують у законодавчих актах, стосовно особливостей діяльності оперативних підрозділів [1, с. 13]. Відомчі нормативні акти не створюють правової основи розвідувальної функції ОРД і не містять нові правові норми, але визначають механізм застосування чинних правових норм, здійснюють тлумачення норм, які містяться в законодавчих актах. Розглядаючи цю проблему в площині узгодження вітчизняного законодавства з міжнародно-правовими стандартами, та спираючись на принцип верховенства права, закріпленого у ст. 8 Конституції України, ми переконані, що правовою основою реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності необхідно вважати виключно законодавчі акти, тобто Конституцію і закони України. Викладене в значній мірі узгоджується з нормотворчим досвідом зарубіжних країн, де регламентація правового режиму отримання оперативної інформації міститься у відкритих законодавчих та інших правових актах, що є важливою передумовою у створенні юридичних засад і умов проведення оперативно-розшукової діяльності.

На нашу думку, більш прийнятною є класифікація нормативно-правових

актів, що регламентують розвідувальну функцію оперативно-розшукової діяльності, запропонована О.М. Бандуркою, який поділяє їх на три наступні групи: Конституція і закони України (зокрема, Кримінальний, Кримінальний процесуальний); нормативно-правові акти міністерств, відомств і судових органів; міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна [3, с. 45]. У широкоглядному плані, враховуючи органічну взаємопов'язаність оперативно-розшукових заходів, форм і стадій відповідного процесу, правовою основою реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України слід вважати широкий спектр правових норм. На наш погляд, цілком прийнятним буде визначення трьох рівнів нормативно-правової регламентації, а саме: а) міжнародно-правовий рівень – міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною; б) законодавчий рівень – Конституція України та Закони України (Кримінальний, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» тощо); в) підзаконний рівень – Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти Генеральної Прокуратури України, Верховного Суду України, відомчі накази, настанови, інструкції Національної поліції та МВС України, міжвідомчі нормативні акти.

Аналізуючи світовий, зокрема Європейський досвід, слід зазначити, що більшість країн відокремлюють саме розвідувальну функцію оперативних підрозділів поліції та йдуть шляхом її окремого нормативного забезпечення. Так, наприклад, 2 жовтня 2012 року Сеймом Литовської Республіки було прийнято Закон «Про кримінальну розвідку». З 1 січня 2013 року цей Закон набрав чинності, а Закон Литовської Республіки «Про оперативно-розшукову діяльність» свою чинність втратив [4; 6, с. 251].

Узагальнюючи наявний досвід діяльності розвідувальних підрозділів поліції зарубіжних країн, їх позитивні результати у боротьбі з різними проявами злочинності, законодавчий підхід щодо регулювання такої діяльності, можемо констатувати, що питання транзитивності оперативно-розшукової діяльності та кримінальної розвідки є актуальними для вітчизняної науки і практики,

потребують ретельного опрацювання та вирішення. Ми вважаємо, що саме у цьому сенсі, можливим є розроблення нормативних актів для забезпечення реалізації розвідувальної функції ОРД Національної поліції. Такі відомчі акти можуть стосуватися питань: фахової підготовки працівників оперативних підрозділів; структурно-функціонального забезпечення; інформаційно-аналітичного забезпечення; організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії; тактики реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. За нашим переконанням, означені напрями повністю відповідають стратегії реформування правоохоронних органів України та приведення їх до вимог європейських стандартів.

Література:

1. Албул С.В. Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської Республіки) / С.В. Албул // Південноукраїнський правничий часопис. – 2016. – № 1. – С. 11-14.
2. Антонов К.В. Правові засади оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / К.В. Антонов, О.В. Вишня, О.В. Сачко, С.І. Халимон. – Харків: ХНУВС, 2009. – 348 с.
3. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : монографія / О.М. Бандурка. – Х : Золота миля, 2012. – 620 с.
4. О криминальной разведке: Закон Литовской Республики от 02.10.2012 № XI-2234 // [Електронний ресурс]. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_e.htm
5. Основи оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник / С.В. Албул, С.В. Андрусенко, Р.В. Мукоїда, Д.О. Ноздрін: за заг. ред. С.В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2016. – 270 с. – з іл. (Серія: Теорія і практика ОРД).
6. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / За заг. ред. О.А. Банчука. – К.: Москаленко О.М., 2013. – 588 с.